

Michał Jankowski

Z zagadnień zawieszenia postępowania karnego

Palestra 28/2(314), 32-37

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

cznie, że ta swoboda musi uwzględniać interes gospodarki narodowej i ochronę własności społecznej. Tak bowiem rozumiałem przepis § 38 rozp. RM z 1975 r. o odpowiednim stosowaniu m.in. art. 233 k.p.c. Takie stanowisko nie było też w literaturze odosobnione.³³

Sądzę, że w tej materii zaszła jednak jakaś pomyłka. Dlatego też postuluję, aby i w tym wypadku stosować analogicznie przepis art. 233 k.p.c. wraz z ograniczeniami wynikającymi m.in. z domniemań prawnych, z przepisów k.p.c. dotyczących dokumentów oraz z art. 246 i 247 k.p.c., a także z art. 74 k.c.

8. Na zakończenie chciałbym zaznaczyć, że było wiele czasu na dokładniejsze przygotowanie autonomicznych norm dla arbitrażowego postępowania dowodowego. Skoro jednak występują wymienione wyżej luki czy też wątpliwości, to obecnie nie ma innego wyjścia, jak wykorzystanie w drodze analogii norm, które przeznaczone są dla innego (ale podobnego) postępowania cywilnego, mianowicie przepisów k.p.c. Przemawia za tym także okoliczność, że dotychczas stosowano odpowiednio te normy przed organami Państwowego Arbitrażu Gospodarczego bez szkody dla postępowania arbitrażowego i interesów gospodarki narodowej. Dotyczyło to wówczas i takich sytuacji i instytucji, kiedy „odesłanie” nie było specjalnie unormowane, jak np. w zakresie ustalania wartości przedmiotu sporu.

³³ Por. m.in.: M. Tyczka: Arbitraż (...), op. cit., s. 210; S. Jędruch, Z. Zaleski: op. cit., s. 289; Z. Klafkowski, A. Rosienkiewicz: op. cit., s. 145; K. Korzan: Arbitraż i postępowanie arbitrażowe (...), op. cit., s. 228. Natomiast S. Włodyka (op. cit., s. 152) wskazał, że istnieje wyraźna tendencja w orzecznictwie arbitrażowym, aby sprawę oceny dowodów wyłączać z zakresu zaskarżania rozstrzygnięć arbitrażowych.

MICHAŁ JANKOWSKI

Z ZAGADNIENÍ ZAWIESZENIA POSTĘPOWANIA KARNEGO

Artykuł zawiera omówienie podstaw zawieszenia postępowania karnego oraz modyfikacji, jakim ulegają one w trybach szczególnych postępowania.

Kodeks postępowania karnego przewiduje w art. 15 § 1 następujące przyczyny zawieszenia postępowania:

1. długotrwałe przeszkody uniemożliwiające prowadzenie postępowania (warunek ogólny), a w szczególności (egzemplifikacje)
2. niemożność ujęcia oskarżonego albo
3. niezdolność oskarżonego do udziału w postępowaniu z powodu choroby psychicznej lub innej ciężkiej choroby.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego i w doktrynie procesu karnego wielokrotnie podejmowano próby sprecyzowania podstaw zawieszenia postępowania, pomijając jednak zagadnienie modyfikacji tych podstaw w trybach szczególnych postępowania.

I. Podstawą zawieszenia postępowania karnego jest istnienie długotrwałej i przemijalnej przeszkody uniemożliwiającej prowadzenie postępowania. Przez długotrwałość należy rozumieć okres istnienia przeszkody, której termin ustania jest trudny do ustalenia lub tak odległy, że przekracza wszelkie racjonalne okresy odroczenia

rozprawy.¹ Według S. Waltośa wskazówką mogą tu być także terminy maksymalne zakończenia śledztwa i dochodzenia.² Kłopot jednak w tym, że k.p.k. z 1969 r. nie przewiduje takich maksymalnych terminów. W zasadzie śledztwo powinno być ukończone w ciągu trzech miesięcy (art. 263 § 1 k.p.k.), a dochodzenie — w ciągu miesiąca (art. 266 § 1 k.p.k.), jednakże obie te formy postępowania przygotowawczego można przedłużyć (art. 263 § 2 i 266 § 3 k.p.k.). Pewną wskazówką w tym względzie mogą być terminy maksymalne śledztwa i dochodzenia zawarte w tzw. ministerialnym projekcie zmian k.p.k.,³ a więc dwa lata i jeden rok, nie można jednak uznać, że w razie potrzeby postępowanie nie może być zawieszane na okres krótszy.

Przeszkoda uzasadniająca zawieszenie postępowania musi prowadzenie tego postępowania uniemożliwiać, a nie utrudniać.⁴ Sąd Najwyższy stwierdził,⁵ że warunek niemożności prowadzenia postępowania wynika z wymienionych przykładowo w treści art. 15 k.p.k. przyczyny zawieszenia. Inne przyczyny muszą być, według Sądu Najwyższego, równie poważne. Omawiane orzeczenie SN zostało wydane na tle zażalenia na zawieszenie postępowania z powodu niemożności ustalenia adresu świadka.⁶ Sąd Najwyższy uznał, że nie może to być podstawą zawieszenia postępowania, gdyż zeznania świadka złożone w postępowaniu przygotowawczym można przecież odczytać. Sądzę, że jest to mimo wszystko twierdzenie zbyt kategoryczne. Istotnie, niemożność przesłuchania świadka przez sąd nie uniemożliwia, formalnie rzecz biorąc, rozpoznania sprawy. Odwołać się tu jednak trzeba do zasady prawdy materialnej (art. 2 § 1 pkt 2 k.p.k.), której przestrzeganie może wymagać oparcia się koniecznie na pierwotnym źródle dowodowym. Z tego względu uważam, że niemożność prowadzenia postępowania oznacza także utrudnienie ustalenia prawdy, a więc niemożność prowadzenia procesu według najlepszych reguł sztuki. Brak zatem możliwości bezpośredniego przesłuchania świadka będzie mógł być przyczyną zawieszenia i przyczyną tą nie być, a to zależnie od okoliczności sprawy, zwłaszcza zaś wagi zeznań tego świadka.⁷

Jeśli chodzi o wskazane przykładowo w treści art. 15 k.p.k. przyczyny zawieszenia, to spełniać one muszą warunek długotrwałości i uniemożliwiać prowadzenie postępowania. Na ich tle pojawiają się trudności w interpretacji takich pojęć, jak: a) oskarżony, b) niemożność ujęcia oskarżonego, c) choroba psychiczna i inna ciężka choroba.

Ad a). S. Waltoś⁸ słusznie stwierdza, że pojęcie „oskarżony” należy interpretować szeroko, włączając w jego zakres także osobę, co do której zachodzi poważne prawdopodobieństwo, iż jest sprawcą przestępstwa, ale której nie przedstawiono zarzutów. W Huba⁹ przeciwnie, uznaje, że aby zawiesić postępowanie, należy przedstawić osobie podejrzanej zarzuty. Argumenty formalne przemawiają za tym drugim stanowiskiem. W postępowaniu sądowym problem powyższy nie istnieje, gdyż

1 Por. wyrok SN z dnia 8.XII.1978 r. Rw 447/78, OSNKW nr 5 z 1979 r., poz. 59.

2 Por. S. Waltoś: Zawieszenie postępowania w świetle przepisów nowego kodeksu postępowania karnego, Pal. nr 12 z 1970 r., s. 36.

3 Projekt zmian przepisów k.p.k., Warszawa, wrzesień 1981.

4 Por. M. Lipczyńska: Glosa do postanowienia SN z dnia 6.VI.1970 r. III KZ 78/70, NP nr 4 z 1971 r., s. 643.

5 Postanowienie SN z dnia 13.I.1973 r. II KZ 171/73, OSNKW nr 10 z 1973 r., poz. 127.

6 Por.: Zespół wyjaśniający PG, GSIP nr 8 z 1970 r., s. 2.

7 Podobnie: W. Huba: Kilka uwag na tle praktyki zawieszenia postępowania przygotowawczego, „Probl. Praw.” nr 8 z 1973 r., s. 24; Z. Kegel: Polski proces karny (praca zbiorowa), cz. II i III, Warszawa—Wrocław 1971, s. 39; M. Lipczyńska: cyt. wyżej glosa, s. 643.

8 S. Waltoś: Zawieszenie (...), op. cit., s. 36.

9 W. Huba: Kilka uwag (...), op. cit., s. 25—26.

zawsze występuje tam osoba, przeciwko której wniesiono akt oskarżenia. Jeśli osobie tej nie przedstawiono w postępowaniu przygotowawczym zarzutów, to albo następuje zwrot sprawy do uzupełnienia postępowania przygotowawczego w trybie art. 299 § 1 pkt 2 lub art. 344 § 1 k.p.k., albo też uznaje się¹⁰ (choć jest to dyskusyjne i tego poglądu nie podzielam), że uchybienie to uległo konwalidacji¹¹ na skutek doręczenia aktu oskarżenia. W postępowaniu przygotowawczym natomiast określenie „oskarżony” — z mocy art. 61 § 2 k.p.k. — stosuje się do podejrzanego (art. 61 § 1, 422 § 1, a także 267 k.p.k., który jednak nie ma tu znaczenia).

Istotniejsze jednak są argumenty merytoryczne, jakie przemawiają za stanowiskiem S. Waltośa. Po pierwsze, kodeks dopuszcza zawieszenie postępowania z przyczyn innych niż dotyczących osoby oskarżonego. Możliwe jest zatem zawieszenie postępowania w fazie *in rem*. Dlaczego by więc nie dopuszczać zawieszenia w fazie *in rem* z przyczyn dotyczących osoby podejrzanego? Po drugie, przyjęcie stanowiska W. Huby zmusza do wydawania postanowień o przedstawieniu zarzutów tylko z tej przyczyny, że osoby podejrzanego nie można ująć. Może to prowadzić do wydawania takich postanowień z przyczyn faktycznie nie merytorycznych, lecz formalnych (konieczność wydania postanowienia o zawieszeniu postępowania). Jest to więc jakby wymuszenie na organie procesowym wydania postanowienia, które ma zasadnicze znaczenie dla statusu osoby podejrzanego.

Ad b). Co do niemożności ujęcia oskarżonego, to jest rzeczą niewątpliwą, że można ją stwierdzić dopiero po wyczerpaniu wszelkich możliwości ujęcia.¹² S. Waltoś słusznie uznaje za przyczynę zawieszenia pobyt oskarżonego za granicą, jeśli nie jest spodziewany szybki jego powrót, a nie jest możliwe przesłuchanie w drodze pomocy prawnej, lub gdy przeciąga się postępowanie ekstradycyjne, a nie ma podstaw do postępowania w trybie dla nieobecnych.¹³ Nie jest tu istotną okolicznością, czy sytuację taką nazwiemy „niemożnością ujęcia oskarżonego”, albowiem i tak mieści się ona w ramach przyczyn określonych w art. 15 k.p.k. ogólnie.

Ad c). S. Waltoś¹⁴ twierdzi, że choroba psychiczna uzasadniająca zawieszenie postępowania musi być tak poważna, iż nie wystarcza udział w rozprawie obrońcy niezbędnego. Wynika stąd, że musi to być choroba lżejsza niż opisana w art. 25 § 1 k.k. (ta bowiem powoduje umorzenie postępowania), a jednocześnie cięższa niż opisana w § 2 tego artykułu.

M. Cieślak¹⁵ uważa, że choroba psychiczna nie musi wyłączać całkowicie poczytalności oskarżonego, lecz musi być o tyle poważna, żeby uniemożliwić oskarżonemu rzeczywisty i sprawny z punktu widzenia prawa do obrony udział w postępowaniu. Jest to w zasadzie stanowisko słuszne, z tym jednak zastrzeżeniem, że uznać trzeba, iż każda choroba psychiczna w pewnym stopniu zakłóca taką zdolność. Nie jest celowe i możliwe zawieszenie postępowania w każdym wypadku choroby psychicznej (art. 15 mówi o chorobie psychicznej lub innej ciężkiej chorobie),

¹⁰ Por. D. Osowska: Sądowa kontrola oskarżenia w polskim procesie karnym, s. 78 i n. oraz cytowana tam literatura.

¹¹ M. Cieślak uważa za bardziej trafne określenie „sanacja”. Por. w tej kwestii M. Cieślak: Nieważność orzeczeń w procesie karnym PRL, Warszawa 1965, s. 165; tenże: Głosa do postanowienia SN z dnia 13.XI.1967 r. RW 1024/67, PiP nr 12 z 1968 r., s. 1088—1089. Pozostają osobiście przy sformułowaniu „konwalidacja” ze względu na to, że jest ono niemal powszechnie przyjęte.

¹² Por. A. Peczeniuk: Zawieszenie postępowania przygotowawczego, „Probl. Praw.” nr 3 z 1979 r., s. 34.

¹³ S. Waltoś: Zawieszenie (...), op. cit., s. 37.

¹⁴ S. Waltoś: Zawieszenie (...), op. cit., s. 38.

¹⁵ M. Cieślak, K. Spett, W. Wolter: Psychiatria w procesie karnym, Warszawa 1977, s. 84. Por. także wyrok SN z dnia 18.V.1979 r. IV KR 92/79, OSN PG nr 11 z 1979 r., poz. 156

jednakże nie można z góry wyłączyć możliwości zawieszenia postępowania nawet w wypadku choroby lżejszej niż opisana w art. 25 § 2 k.k., ale która przeszkadza w obronie, istnieje zaś nadzieja jej ustąpienia. Sąd, oceniając tę podstawę zawieszenia postępowania, powinien się kierować kryteriami wymienionymi przez M. Cieślaka i S. Waltoś, jednakże kryteria te nie mogą tworzyć granic ścisłych i nieprzekraczalnych.

W literaturze przedmiotu panuje zgodność co do tego, że zawieszenie postępowania możliwe jest wtedy, gdy oskarżony zapadł na chorobę psychiczną po popełnieniu czynu.¹⁶ Zwolennicy tego poglądu mają zapewne na uwadze to, że w wypadku choroby całkowicie wyłączającej poczatalność (art. 25 § 1 k.k.), istniejącej w chwili czynu, postępowanie należy umorzyć. Natomiast w wypadku choroby lżejszej nie uzasadniającej umorzenia postępowania oskarżony może na nią cierpieć już w chwili popełnienia czynu.

Co się tyczy „innej ciężkiej choroby” (art. 15 § 1 k.p.k.), to zgodzić się trzeba z S. Waltoś, ¹⁷ że może ona wyłączać sprawność oskarżonego lub grozić uszczerbkiem zdrowia w razie udziału oskarżonego w postępowaniu.

Pośród przyczyn zawieszenia postępowania opisanych w treści art. 15 § 1 k.p.k. ogólnie, wskazuje się też na konieczność oczekiwania na wyrok sądu cywilnego,¹⁸ czekanie na prawomocny wyrok w innej sprawie karnej¹⁹ oraz istnienie nietrwałego immunitetu procesowego.²⁰

II. Opisane wyżej podstawy zawieszenia postępowania karnego ulegają pewnej modyfikacji w postępowaniach szczególnych.

A. Postępowanie w stosunku do nieobecnych (art. 415—417 k.p.k.), zaliczane do równoważnych czy ekwiwalentnych,²¹ pomyślane zostało jako wyjątek od nakazu zawieszenia postępowania w nielicznych, ściśle określonych wypadkach, przy czym nawet w razie istnienia jego przesłanek zastosowanie tego trybu jest fakultatywne.²²

Nie budzi wątpliwości fakt, że podstawa zawieszenia, jaką jest „niemożność ujęcia oskarżonego”, nie ma tu zastosowania. A inne podstawy? Art. 416 k.p.k. zd. 1 mówi, że „postępowanie toczy się według zasad ogólnych, przy czym nie stosuje się przepisów, których nie można wykonać z powodu nieobecności oskarżonego.” Wynika z tego jasno, że w postępowaniu w stosunku do nieobecnych mają pełne zastosowanie przyczyny zawieszenia nie związane z osobą oskarżonego. Wątpliwości mogą natomiast powstać na tle przyczyny, jaką jest choroba psychiczna oskarżonego lub inna ciężka choroba. Jak mianowicie powinien postąpić sąd w razie uzyskania wiarygodnej wiadomości o chorobie oskarżonego przebywającego za granicą? W wypadku takim powinien on zawiesić postępowanie Przemawiają za tym następujące względy.

¹⁶ Por. R. Góral: Zawieszenie postępowania karnego przez sąd (art. 4 § 1 k.p.k.), NP nr 9 z 1967 r., s. 1148; S. Kalinowski, M. Siewierski: Kodeks postępowania karnego — Komentarz, Warszawa 1960, s. 32; M. Siewierski: Kodeks postępowania karnego — Komentarz, Warszawa 1976, s. 66.

Inaczej M. Cieślak (jw., s. 83—84), który uważa, że postępowanie można zawiesić, gdy choroba psychiczna istniała już w chwili czynu, ale nie jest pewne, czy wyłączała całkowicie poczatalność oskarżonego.

¹⁷ S. Waltoś: Zawieszenie (...), op. cit., s. 39.

¹⁸ M. Lipczyńska: Glosa (...), op. cit., s. 643; S. Waltoś: jw., s. 39.

¹⁹ S. Waltoś: jw., s. 39.

²⁰ S. Waltoś: jw., s. 40. Inaczej A. Peczeniuk: Zawieszenie (...), op. cit., s. 36.

²¹ Por. A. Gaberle, S. Waltoś: Postępowanie szczególne w polskim procesie karnym — Model a praktyka, ZNIBPS, z. 7 z 1977 r., s. 140.

²² Por. S. Waltoś: Postępowania szczególne w procesie karnym, Warszawa 1973, s. 53 i n.

1) art. 416 k.p.k. nie stoi tu na przeszkodzie do zawieszenia postępowania, gdyż nieobecność oskarżonego nie wyklucza zawieszenia postępowania, a nawet w innych wypadkach stanowi zawsze przyczynę takiego zawieszenia;

2) oskarżony ma możliwość stawienia się w sądzie i osobistej obrony (art. 417 k.p.k.). W razie choroby psychicznej lub innej ciężkiej choroby sąd nie może mieć pewności, czy nie chce on z tej możliwości skorzystać;

3) przepisy o postępowaniu w stosunku do nieobecnych świadczą o woli ustawodawcy jak największego ograniczenia roli tego postępowania, o czym świadczy zawężenie jego przesłanek do nielicznych, wymienionych w sposób wyczerpujący przepisów k.k. (art. 122—124 i 130) oraz pewna prowizoryczność wyroku, który traci moc z chwilą stawienia się oskarżonego na rozprawę. Rozważanie zasadności tego trybu powinno nastąpić dopiero po wyczerpaniu wszelkich możliwości zastosowania trybu zwyczajnego.

Podstawami zawieszenia postępowania w stosunku do nieobecnych są więc: choroba psychiczna oskarżonego i inna ciężka choroba oraz podstawy nie związane z osobą oskarżonego, a mianowicie: nieobecność ważnego świadka lub niemożność stosunkowo szybkiego uzyskania innego ważnego dowodu, oczekiwanie na prawomocny wyrok w innej sprawie karnej oraz istnienie nietrwałego immunitetu (sytuacje w praktyce bardzo rzadkie). Praktycznie nie będzie miała zastosowania podstawa polegająca na oczekiwaniu na wyrok sądu cywilnego.

B. W postępowaniu uproszczonym przepisy upraszczające procedurę (art. 422—424 k.p.k.) nie stoją na przeszkodzie do zawieszenia postępowania. Zmiany wynikają natomiast z treści art. 425 i 426 § 2 k.p.k., które zezwalają — w razie nie usprawiedliwionej nieobecności oskarżonego — na rozpoznanie sprawy i wydanie wyroku zaocznego. Przepisy te mają charakter wyjątku ograniczającego prawa oskarżonego, dają więc należy do wykładni zawężającej ich stosowanie.

Z mocy art. 426 § 2 k.p.k. niedopuszczalne jest przeprowadzenie rozprawy w czasie nieobecności oskarżonego, gdy usprawiedliwił on nieobecność i wnosił o odroczenie rozprawy. Nie uchyla to jednak działania norm dotyczących zawieszenia postępowania.

Niewątpliwie, treść art. 425 k.p.k. uchyla w postępowaniu uproszczonym możliwość i obowiązek zawieszenia postępowania wskutek niemożności ujęcia oskarżonego. Pozostają jednak w mocy pozostałe przyczyny zawieszenia (art. 418 w zw. z art. 15 § 1 k.p.k.). Niektóre z tych przyczyn, jak na przykład ciężka choroba, stanowią jednocześnie podstawę zawieszenia i dostateczne usprawiedliwienie niestawiennictwa (art. 426 § 2 k.p.k.). Inne, na przykład nieobecność ważnego świadka, nie mieszczą się w dyspozycji art. 426 § 2. Niezależnie od tego, czy oskarżony usprawiedliwił swą nieobecność i wnosił o odroczenie rozprawy, postępowanie należy zawiesić, gdy pojawi się jakakolwiek podstawa zawieszenia inna niż niemożność ujęcia oskarżonego.

Przyczyny zawieszenia postępowania obligują sąd do powzięcia stosownej decyzji niezależnie od tego, w jaki sposób doszły do jego wiadomości. Sąd zawiesza postępowanie z urzędu i żaden wniosek nie jest tu konieczny. Przepis art. 426 § 2 k.p.k. rozszerza obowiązek nieprzeprowadzenia rozprawy w nieobecności oskarżonego o sytuacje, które nie uzasadniają zawieszenia postępowania. Nie można natomiast wykorzystywać go do przeprowadzenia postępowania w razie istnienia przesłanek jego zawieszenia.

C. W innych postępowaniach szczególnych podstawy zawieszenia postępowania nie ulegają zmianie.

W postępowaniu przyspieszonym zawieszenie postępowania nie jest — oczywiście — możliwe ze względu na krótkie terminy (art. 450 § 1, 453 § 2, 3, 5 k.p.k.).

W razie powstania przesłanek zawieszenia sprawę przekazuje się prokuratorowi (art. 450 § 2 k.p.k.). Sąd może także dokonać zmiany tego trybu na uproszczony i zawiesić postępowanie (art. 450 § 3 k.p.k.), gdyż przepis ten ma na uwadze kontrolę przesłanek postępowania przyspieszonego. Jedną z tych przesłanek są terminy, których dotrzymanie w razie zawieszenia postępowania nie jest możliwe.

W postępowaniu prywatnoskargowym oraz w sprawach o wykroczenia przesłanki zawieszenia postępowania karnego nie ulegają modyfikacji.

FELIKS PRUSAK

PROCEDURA WYKONYWANIA POMOCY PRAWNEJ W SPRAWACH KARNYCH W STOSUNKACH MIĘDZYNARODOWYCH

Przedmiotem opracowania są najważniejsze zagadnienia dotyczące procedury wykonywania pomocy prawnej. Ustalenia niniejszego artykułu obejmują zarówno procedurę udzielania pomocy prawnej jak i procedurę uzyskiwania tej pomocy z zagranicy. Artykuł obejmuje również rozważania na temat właściwości organów procesowych, które występują z wnioskiem o dokonanie czynności procesowej, a także zagadnienie samego wniosku o dokonanie czynności w trybie pomocy prawnej w stosunkach międzynarodowych. Uwzględniono ponadto zagadnienie odmowy udzielenia pomocy prawnej w sprawach karnych w stosunkach międzynarodowych.

I. Problematyka pomocy prawnej w sprawach karnych w stosunkach międzynarodowych jest szeroka i obejmuje przede wszystkim zagadnienia dotyczące zakresu tej pomocy prawnej, rodzajów podejmowanych w tym względzie czynności, właściwości organów procesowych, rozgraniczenia kompetencji pomiędzy tymi organami, jak również zagadnienia odnoszące się do procedury udzielania i uzyskiwania pomocy prawnej w obrocie zagranicznym. Wstępnie należy zauważyć, że obrót prawny w sprawach karnych z zagranicą w ogóle obejmuje nie tylko pomoc prawną i doręczenia, ale również instytucję przejęcia ścigania karnego, wydawanie (ekstradycję) przestępców itp. Pomoc zaś prawna w sprawach karnych obejmuje doręczanie pism i dokonywanie czynności procesowych o charakterze dowodowym, jak przesłuchiwanie świadków i biegłych oraz odebranie wyjaśnień od podejrzanych i oskarżonych, zbieranie danych o dowodach, dokonywanie przeszukiwań i oględzin, a także przekazywanie dowodów rzeczowych. Jakkolwiek problematyka obrotu prawnego z zagranicą jest w ogóle podejmowana rzadko w literaturze prawniczej,¹ to jednak zostały już omówione osobno niektóre zagadnienia dotyczące istoty i zakresu pomocy prawnej w obrocie zagranicznym oraz rodzaju czynności podejmowanych w tym względzie.² Oddzielnego potraktowania wymagają obecnie zagadnienia dotyczące procedury udzielania i uzyskiwania pomocy prawnej,

¹ Por. A. Zieliński: Międzynarodowy obrót prawny w sprawach cywilnych i karnych, NP 1979, nr 12, s. 18–29; H. Stawryłło: Podstawowe zagadnienia obrotu prawnego z zagranicą w sprawach karnych w postępowaniu przygotowawczym, Probl. Praw. 1977, nr 3, s. 42–52, nr 5, s. 19–31 i nr 7–8, s. 46–54.

² F. Prusak: Pomoc prawna w sprawach karnych w stosunkach międzynarodowych, „Palestra” 1983, nr 12, s. 50 i n.